

сурсько-дніпровська, ямково-гребінцевої кераміки, дніпро-донецька (друга зона).

В IV-III тис. до нашої ери на території сучасної України відбувся перехід до енеоліту (мідно-кам'яного віку), який характеризувався не лише опануванням технології виробництва й обробки міді, але й подальшим прогресом відтворюючих форм господарства – землеробства та скотарства. Найяскравішою археологічною культурою нової епохи була трипільська, пам'ятки якої виявлені в лісостеповій зоні на величезних обширах від Пруту і Дунаю до Дніпра.

Трипільські пам'ятники вперше були виявлені В.В. Хвойкою біля с. Трипілля на Київщині наприкінці минулого століття. Проживали трипільці в поселеннях, розташованих поблизу річок на першій і другій заплавах терасах. На ранньому етапі існування цієї культури поселення мали кілька десятків житлових та господарських будівель. Число мешканців досягало кількисот. Найтипівшим житлом був наземний глинобитний будинок прямокутної форми з кількома приміщеннями. Провідними галузями господарства трипільців були орне землеробство й скотарство. Вирощувалися пшениця, ячмінь, просо, бобові, льон. Рало із застосуванням тяглової сили великої рогатої худоби різко підвищило загальну культуру землеробства, виникла можливість переходу до перелогової системи. Хоча трипільці й почали використовувати металеві вироби, їхні знаряддя праці в цілому зберігали неолітичний характер. Крем'яна індустрія, як і раніше, мала велике значення. В ряді районів мешкання трипільців виявлені чисельні копальні, пов'язані з добуванням кременю, а також спеціальні майданчики на поселеннях, де працювали майстри.

Високого технічного й художнього рівня досягло керамічне виробництво. Досліджені гончарні печі, вишуканість форм посуду, багатокольорове розмалювання тощо – все це свідчить про те, що гончарною справою займалися майстри-професіонали, общинні ремісники. Спеціалізованою галуззю було й виготовлення антропоморфної та зооморфної пластики. Особливо поширення набули жіночі статуетки.

Характер господарської діяльності трипільців зумовив дальший розвиток територіальних зв'язків, відбитих у формах соціального життя. На основі територіальних общин формуються племена, зароджуються міжплемінні об'єднання, складається ієрархічна структура родів, виділяються найзнатніші з них на чолі з визнаними главами – патріархами.